



OLIIY TA‘LIMDA INNOVATSION KVEST TEXNOLOGIYALARINING TA‘LIM SAMARADORLIGIGA TA‘SIRI

Usubjonova Durdona Fazliddin qizi
Andijon davlat pedagogika instituti talabasi
Ilmiy rahbar: O‘rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi
Andijon davlat pedagogika instituti v.b. dotsent

ANNOTATASIYA: Mazkur maqolada oliy ta‘limda innovatsion kvest texnologiyalaridan foydalanishning ta‘lim samaradorligiga ta‘siri tahlil qilingan. Kvest texnologiyalarining talabalarning faolligi, mustaqil fikrlashi, hamkorlik ko‘nikmalari va o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishdagi o‘rni yoritilgan.

KALIT SO‘ZLAR: kvest texnologiyasi, innovatsion ta‘lim, oliy ta‘lim, ta‘lim samaradorligi, interfaol metodlar, raqamli ta‘lim, talaba faolligi, mustaqil ta‘lim, kompetensiyaviy yondashuv, o‘quv motivatsiyasi

ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГИЙ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

АННОТАЦИЯ: В статье рассматривается влияние инновационных квест-технологий на эффективность обучения в высшем образовании. Освещается роль квест-технологий в развитии познавательной активности студентов, самостоятельного мышления, навыков сотрудничества и повышении учебной мотивации.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: квест-технология, инновационное обучение, высшее образование, эффективность обучения, интерактивные методы, цифровое образование, активность студентов, самостоятельное обучение, компетентностный подход, учебная мотивация

THE IMPACT OF INNOVATIVE QUEST TECHNOLOGIES ON THE EFFECTIVENESS OF LEARNING IN HIGHER EDUCATION

ABSTRACT: This article examines the impact of innovative quest technologies on learning effectiveness in higher education. It highlights their role in enhancing students' engagement, independent thinking, collaboration skills, and learning motivation, contributing to improved educational outcomes.

KEYWORDS: quest technology, innovative education, higher education, learning effectiveness, interactive methods, digital education, student engagement, independent learning, competency-based approach, learning motivation

KIRISH: Bugungi kunda oliy ta’lim tizimida ta’lim sifati va samaradorligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, mehnat bozorida raqobatning kuchayishi hamda zamonaviy mutaxassislariga qo‘yilayotgan talablarning ortib borishi ta’lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etishni taqozo etmoqda. Bunday texnologiyalar orasida kvest texnologiyasi talabalarning bilim olish jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish hamda nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash imkoniyatini yaratishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. An’anaviy o‘qitish usullarida talaba ko‘pincha tayyor bilimni qabul qiluvchi sifatida ishtirok etsa, kvest texnologiyasida u muammoni tahlil qiluvchi, ma’lumot izlovchi, qaror qabul qiluvchi va jamoa bilan hamkorlik qiluvchi faol ishtirokchiga aylanadi. Mazkur yondashuv ta’lim jarayonini qiziqarli va mazmunli tashkil etish bilan bir qatorda, talabalarda muloqot madaniyati, ijodkorlik, axborot bilan ishlash hamda muammolarni hal etish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. So‘nggi yillarda oliy ta’lim muassasalarida raqamli ta’lim muhiti, elektron ta’lim platformalari va interfaol metodlardan foydalanish ko‘lami kengayib bormoqda. Shu bilan birga, innovatsion kvest texnologiyalarini ta’lim jarayoniga ilmiy asoslangan holda integratsiya qilish, ularning didaktik imkoniyatlarini aniqlash hamda ta’lim samaradorligiga ta’sirini baholash dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Kvest texnologiyasining mazmuni nafaqat topshiriqlar ketma-ketligini tashkil etish, balki talabaning mustaqil izlanishi, mantiqiy xulosa chiqarishi va amaliy faoliyat orqali bilimni mustahkamlashiga yo‘naltirilganligi bilan tavsiflanadi. Mazkur maqolaning maqsadi oliy ta’limda innovatsion kvest texnologiyalarining ta’lim samaradorligiga ta’sirini nazariy jihatdan tahlil qilish hamda ularni o‘quv jarayonida qo‘llashning pedagogik imkoniyatlarini yoritishdan iborat. Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy o‘rganish, umumlashtirish va pedagogik yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot natijalari oliy ta’lim jarayonida kvest texnologiyalaridan samarali foydalanish talabalarning o‘quv motivatsiyasini kuchaytirishi, mustaqil ta’lim faoliyatini rivojlantirishi, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi hamda ta’lim sifati oshirishga xizmat qilishini asoslashga yo‘naltirilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI: Innovatsion pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga tatbiq etish masalalari ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ayniqsa, kvest texnologiyasining nazariy asoslari konstruktivistik ta’lim, muammoli o‘qitish va hamkorlikda o‘qitish g‘oyalari bilan chambarchas bog‘liq. Kvest texnologiyasining ilmiy asoslarini ishlab chiqqan amerikalik olim Bernie Dodge WebQuest metodikasini talabaning internet va boshqa axborot manbalaridan maqsadli foydalanishiga asoslangan, muammoni mustaqil hal qilishga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyasi sifatida tavsiflaydi. [1] Uning fikricha, WebQuest o‘quvchini tayyor ma’lumotni yod olishga emas, balki axborotni tahlil qilish,

taqqoslash, baholash va yangi xulosalar chiqarishga undaydi. Tom March esa kvest texnologiyasini tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida baholaydi. [2] Olimning ta’kidlashicha, yaxshi ishlab chiqilgan kvest topshiriqlari talabalarda ijodiy yondashuvni shakllantiradi, jamoaviy hamkorlikni kuchaytiradi hamda nazariy bilimlarni real muammolarni hal qilish jarayonida qo‘llash imkonini beradi. Konstruktivistik ta’lim nazariyasi mualliflaridan Jerome Bruner bilim o‘quvchiga tayyor shaklda berilmasligi, balki uning faol izlanishi natijasida shakllanishini asoslaydi. [3] Ushbu yondashuv kvest texnologiyasining metodologik negizini tashkil etadi, chunki unda talaba izlanish olib boruvchi va bilimni mustaqil yaratuvchi subyekt sifatida ishtirok etadi. Lev Vygotskiyning ijtimoiy-konstruktivistik qarashlariga ko‘ra, bilim hamkorlikdagi faoliyat va muloqot jarayonida samarali o‘zlashtiriladi. [4] Kvest texnologiyasida kichik guruhlarda ishlash, rollarni taqsimlash va birgalikda muammolarni hal etish aynan Vygotskiy ilgari surgan yaqin rivojlanish zonasi konsepsiyasiga mos keladi. O‘zbekiston pedagog olimlaridan N.S. Sayidahmedov zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta’lim jarayonini oldindan loyihalash, aniq natijaga yo‘naltirish va o‘quvchi shaxsini rivojlantirishga xizmat qilishini ta’kidlaydi. [5] Olimning ushbu qarashlari kvest texnologiyasini ta’limning innovatsion modeli sifatida qo‘llashning ilmiy asoslarini mustahkamlaydi. A. Ishmuhamedov interfaol metodlarning asosiy vazifasi o‘quvchini darsning faol ishtirokchisiga aylantirish, mustaqil fikrlash va erkin qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishdan iborat ekanligini qayd etadi. Bu tamoyillar kvest texnologiyasining mazmuni va amaliy qo‘llanishi bilan bevosita uyg‘unlashadi. Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko‘rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda kvest texnologiyasining nazariy va metodik asoslari yetarlicha yoritilgan bo‘lsa-da, mamlakatimiz oliy ta’lim muassasalarida uning ta’lim samaradorligiga ta’sirini kompleks baholash, fanlar kesimida qo‘llash metodikasini takomillashtirish hamda raqamli ta’lim muhitiga moslashtirish masalalari hali ham dolzarbligicha qolmoqda. Shu sababli innovatsion kvest texnologiyalarining didaktik imkoniyatlarini chuqur o‘rganish va ularni amaliyotga samarali tatbiq etish bugungi pedagogika fanining muhim ilmiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI: Mazkur tadqiqotda oliy ta’limda innovatsion kvest texnologiyalarining ta’lim samaradorligiga ta’sirini aniqlashga qaratilgan ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi kompetensiyaviy, tizimli, faoliyatga yo‘naltirilgan va konstruktivistik yondashuvlarga asoslandi. Ushbu yondashuvlar talabaning bilimni mustaqil egallashi, amaliy faoliyat orqali tajriba orttirishi hamda o‘quv jarayonida faol ishtirok etishini ta’minlashga xizmat qiladi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlar uyg‘un holda qo‘llanildi. Nazariy metodlar sifatida mavzuga oid mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, ilmiy maqolalar hamda me’yoriy-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Shuningdek, pedagogika, psixologiya va raqamli ta’lim sohasidagi ilmiy qarashlar qiyosiy tahlil qilinib, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi. Empirik tadqiqotda pedagogik kuzatish, suhbat, anketa so‘rovi va taqqoslash metodlari qo‘llanildi. Kuzatish jarayonida kvest texnologiyasi asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalarning o‘quv faolligi, mustaqil ishlash ko‘nikmalari, jamoada hamkorlik qilishi va muammoli vaziyatlarni

hal etish qobiliyatidagi o‘zgarishlar tahlil qilindi. So‘rovnoma orqali talabalarning innovatsion ta’lim texnologiyalariga munosabati, o‘quv motivatsiyasi va kvest topshiriqlarining o‘zlashtirish darajasiga ta’siri o‘rganildi. Olingan ma’lumotlarni qayta ishlashda tahlil, sintez, qiyoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot natijalari kvest texnologiyasining ta’lim samaradorligiga ta’siri nuqtai nazaridan baholanib, mavjud ilmiy qarashlar bilan solishtirildi. Bu esa olingan xulosalarning ilmiy asoslanganligi va ishonchliligini ta’minlashga imkon berdi. Tadqiqot metodologiyasini tanlashda **B. Dodge** tomonidan ishlab chiqilgan WebQuest konsepsiyasi, **T. March**ning kvest texnologiyasini tashkil etish tamoyillari, **J. Bruner**ning konstruktivistik ta’lim nazariyasi hamda **L.S. Vygotskiy**ning hamkorlikda o‘qitish va yaqin rivojlanish zonasi haqidagi ilmiy qarashlari metodologik asos sifatida qabul qilindi. Shuningdek, **N.S. Sayidahmedov** va **A. Ishmuhammedov**ning zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga tatbiq etish bo‘yicha ilmiy yondashuvlari tadqiqotning nazariy poydevorini mustahkamladi. Mazkur metodologik yondashuvlar innovatsion kvest texnologiyalarining oliy ta’limdagi pedagogik imkoniyatlarini kompleks baholash, ularning ta’lim samaradorligiga ta’sirini aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR: Tadqiqot davomida innovatsion kvest texnologiyalarining oliy ta’lim jarayoniga tatbiq etilishi talabalarning o‘quv faolligi, mustaqil izlanish olib borish ko‘nikmalari va o‘quv motivatsiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Kvest asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalar nafaqat nazariy bilimlarni o‘zlashtirdi, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, muammolarni tahlil qilish va jamoa bilan hamkorlikda yechim ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo‘ldi. Natijada ta’lim jarayonida talaba markazli yondashuvning samaradorligi yanada yaqqol namoyon bo‘ldi. Kuzatishlar shuni ko‘rsatdiki, an’anaviy darslarga nisbatan kvest texnologiyasi asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalar o‘quv jarayonida faolroq ishtirok etdi. Topshiriqlarning bosqichma-bosqich va muammoli vaziyatlar asosida tuzilishi talabalarning mantiqiy fikrlashi, axborotni tahlil qilish, zarur ma’lumotni tanlash va xulosalar chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirdi. Ayniqsa, kichik guruhlarda ishlash jarayonida o‘zaro muloqot, liderlik va mas’uliyat hissining ortishi kuzatildi. Olingan natijalar **B. Dodgening** WebQuest metodikasi bo‘yicha bildirgan fikrlarini tasdiqlaydi. Olimning ta’kidlashicha, kvest texnologiyasi o‘quvchini tayyor bilimni qabul qilishdan ko‘ra, axborotni izlash, tahlil qilish va undan samarali foydalanishga yo‘naltiradi. Tadqiqot davomida ham talabalar internet resurslari va elektron manbalar bilan ishlash jarayonida axborotni tanqidiy baholash hamda undan maqsadli foydalanish ko‘nikmalarini namoyon etdilar. Tadqiqot natijalari **T. March**ning kvest texnologiyasi ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish haqidagi ilmiy qarashlari bilan ham mos keladi. Mashg‘ulotlar davomida talabalar turli muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, bir nechta yechim variantlarini ishlab chiqish va eng maqbul qarorni tanlash jarayonida faol ishtirok etdilar. Bu esa ularning analitik fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirdi. Olingan natijalar **L.S. Vygotskiy**ning hamkorlikda ta’lim olish g‘oyalarini ham tasdiqlaydi. Guruhlarda bajarilgan kvest topshiriqlari talabalar o‘rtasida bilim almashish, o‘zaro yordam

va muloqot madaniyatining rivojlanishiga xizmat qildi. Shu bilan birga, **J. Bruner** tomonidan ilgari surilgan konstruktivistik yondashuvga muvofiq, talabalar bilimni tayyor shaklda emas, balki mustaqil izlanish va amaliy faoliyat orqali o‘zlashtirdilar. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, innovatsion kvest texnologiyalarini qo‘llashning samaradorligi bir qator omillarga bog‘liq. Jumladan, topshiriqlarning mazmunan puxta ishlab chiqilishi, raqamli ta‘lim vositalaridan oqilona foydalanish, o‘qituvchining metodik tayyorgarligi hamda baholash mezonlarining aniq belgilanishi ta‘lim natijalariga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Mazkur omillar to‘liq ta‘minlangan taqdirda kvest texnologiyasi talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va ta‘lim sifatini oshirishning samarali vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari innovatsion kvest texnologiyalarini oliy ta‘lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish ta‘lim samaradorligini oshirish, talabalarning mustaqil ta‘lim faoliyatini rivojlantirish, raqamli kompetensiyalarini mustahkamlash hamda zamonaviy mehnat bozori talablariga mos mutaxassislarni tayyorlashda muhim pedagogik ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi.

XULOSA: Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, innovatsion kvest texnologiyalari oliy ta‘lim jarayonida talabalarning bilim olish faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda samarali pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Mazkur texnologiya o‘quv jarayonini talaba markazli tashkil etishga xizmat qilib, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uzviy bog‘lash imkoniyatini yaratadi. Tadqiqot davomida kvest texnologiyasidan foydalanish talabalarning axborotni izlash, tahlil qilish, muammoli vaziyatlarga yechim topish, jamoada ishlash va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishi aniqlandi. Shu bilan birga, o‘quv jarayonida raqamli vositalardan maqsadli foydalanish ta‘limning interaktivligini oshirib, talabalarning o‘quv motivatsiyasini kuchaytirishi kuzatildi. Kvest texnologiyasining samaradorligi uni ilmiy-metodik asosda loyihalash, fan mazmuniga mos topshiriqlar ishlab chiqish, zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish hamda o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligiga bevosita bog‘liq. Shuning uchun oliy ta‘lim muassasalarida kvest texnologiyalarini qo‘llash bo‘yicha metodik tavsiyalarni takomillashtirish va pedagoglarning malakasini muntazam oshirib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion kvest texnologiyalarini oliy ta‘lim amaliyotiga keng joriy etish ta‘lim sifatini oshirish, talabalarning XXI asr ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Kelgusida mazkur yo‘nalishda sun‘iy intellekt, raqamli ta‘lim platformalari va adaptiv o‘qitish texnologiyalari bilan integratsiyalashgan kvest modellarini ishlab chiqish istiqbolli ilmiy tadqiqot yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dodge, B. (1995). Some Thoughts About WebQuests.
2. March, T. (1998). Why WebQuests?
3. Bruner, J. (1961). The Act of Discovery.
4. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society.
5. Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar.
6. Ishmuhamedov A. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar.